weerd, dat de auteur van dit boek al wat hij mededeelt aangaande de Schepping, den val, den zondvloed en de geschiedenis der patriarchen, door rechtstreeksche inspiratie van den Heiligen Geest was te weten gekomen. Erkend werd, dat de schrijver hier van mondelinge of schriftelijke overleveringen had gebruik gemaakt en deze onder de leiding des Heiligen Geestes had te boek gesteld. Een nader onderzoek naar deze bronnen is dus zeker niet met het inspiratie-dogma in strijd, mits men maar, evenals Dr. Aalders dit doet, aan de waarachtigheid van hetgeen ons medegedeeld wordt, vasthoudt. Alleen daarop komt het bij het inspiratie-dogma aan.

En evenmin als we bedenking hebben tegen de erkenning, dat voor de saamstelling van den Pentateuch bronnen gebruikt zijn, evenmin hebben we er bezwaar tegen, wanneer Dr. Aalders aanneemt, dat in het oorspronkelijke werk later toevoegingen en zoogenaamde glossen zijn aangebracht, mits men ook daarbij maar staande houdt, dat deze toevoegingen en glossen onder de leiding des Heiligen Geestes zijn tot stand gekomen. Zelfs indien men gelooft, gelijk onze vaderen deden, dat de Pentateuch van Mozes afkomstig is, zal daarom toch wel door niemand beweerd worden en werd dit ook door onze oude Schriftuitleggers nooit beweerd, dat bijv. het slothoofdstuk, waarin Mozes' dood en begrafenis beschreven worden, van Mozes zelf afkomstig zou wezen. En evenmin als er bezwaar tegen bestaat, aan te nemen, dat een later schrijver het slothoofdstuk aan den Pentateuch heeft toegevoegd, bestaat er ook bezwaar tegen om aan te nemen, dat een later schrijver hier en daar verduidelijkingen in den tekst heeft aangebracht, zooals bijv. duidelijk blijkt uit Gen. 36 : 31 en andere plaatsen.

Zelfs toont de Heilige Schrift ons, dat zulke latere aanvullingen en omwerkingen soms een zeer ingrijpend karakter kunnen gehad hebben en het oorspronkelijke karakter van het werk daardoor voor een goed deel kan zijn veranderd. Het Spreukenboek van Salomo, dat nog altoos zijn naam draagt, is, zooals uit Spreuken 23 : 23 en de beide slothoofdstukken blijkt, met spreuken van andere wijzen uit later tijd aangevuld. En nog sterker blijkt dit uit het Psalmenboek. Dat dit boek oorspronkelijk bestaan heeft uit de Psalmen van David en deze eindigden met wat wij thans Psalm 72 noemen, blijkt uit het onderschrift: »De gebeden van David, den zoon van Isai, hebben een einde«. Ook hier zijn later Psalmen van andere dichters aan toegevoegd geworden, zooals van Asaf, Heman en anderen, en zelfs is de oorspronkelijke volgorde toen zoo gewijzigd, dat nu Psalm 72 in het midden is komen te staan en daarna nog verschillende andere Psalmen van David volgen, zooals Psalm 86 enz. Ook dit alles wat een nauwkeurig onderzoek der Schrift zelf ons leert en natuurlijk ook door onze Vaderen reeds lang opgemerkt was, toont wel, hoe er in zulk een boek later wel degelijk toevoegingen en veranderingen hebben plaats gevonden. En tevens leert dit ons, hoe voorzichtig we moeten wezen met uit de opsomming der Bijbelboeken in Art. IV onzer Geloofsbelijdenis niet te veel af te leiden. Wanneer na Job volgen: de Psalmen van *David*, de drie boeken van *Salomo*, Spreuken, de Prediker en het Hooglied, dan mag daaruit allerminst worden geconcludeerd, dat het een dogma van de Gereformeerde Kerk is, dat alle Psalmen van David of alle Spreuken van Salomo afkomstig zouden zijn. Het tegendeel blijkt niet alleen uit den inhoud dezer boeken, maar evenzeer uit wat onze Statenoverzetters in hun inleiding op deze boeken aanmerken. Wanneer daarom in deze zelfde lijst der canonieke boeken gesproken wordt van »de vijf boeken van Mozes, te weten Genesis enz.,« dan volgt daaruit volstrekt niet, dat het een dogma is van de Gereformeerde Kerk, dat deze vijf boeken, zooals we ze thans bezitten, in hun geheel van Mozes afkomstig zouden zijn. Zelfs mag, wanneer in deze lijst de brief aan de Hebreën aan Paulus wordt toegekend, daaruit niet worden besloten, dat tegen de Belijdenis ingaat, wie dezen brief aan een ander toekent. Calvijn zelf heeft dit gedaan, en menig goed Gereformeerd exegeet volgde hem daarin na, zonder dat zijn orthodoxie deswege ooit verdacht is gemaakt.

En eindelijk hebben we evenmin bedenking tegen hetgeen Dr. Aalders opmerkt, dat het inspiratie-dogma niet rechtstreeks saamhangt met de vraag, wie de *auteur* van een bepaald geschrift in den Bijbel is. Natuurlijk dient men bij de toepassing van dezen regel voorzichtig te wezen. Wanneer van het slot van het Evangelie van Johannes uitdrukkelijk getuigd wordt (Joh. 21 : 24), dat dit Evangelie van Johannes, den discipel des Heeren, afkomstig is, dan kan men, zonder de Goddelijke inspiratie prijs te geven, niet beweren, dat dit Evangelie toch door een ander is geschreven. Evenzoo staat het met de brieven van den Apostel Paulus, de algemeene zendbrieven en de Openbaring van Johannes, omdat, zoodra men het Goddelijk karakter dezer boeken aanneemt, de inhoud zelf uitwijst, dat deze geschriften van de daarin als schrijvers genoemde Apostelen afkomstig zijn. Daaruit volgt dan zeker nog niet, dat de genoemde auteurs deze brieven altoos met hun eigen hand *geschreven* hebben. Paulus zelf deelt ons mede, dat hij zijn brieven bijna nooit zelf schreef, maar dicteerde. Van Jeremia weten we, dat een goed deel zijner profetieën opgeteekend zijn door Baruch. Zelfs behoeft daarbij niet eens altoos gedacht te zijn aan een *letterlijk dictaat*. Zooals een Staatsman den inhoud van een brief aan een secretaris kan meedeelen, deze dan die gedachten in zijn eigen bewoordingen weergeeft, en daarna de Staatsman, door zijn handteekening er onder te zetten, den brief toch als zijn brief erkent, zoo kan het ook met deze schrijvers gegaan zijn. Zoo verklaart Calvijn het groot verschil in stijl tusschen den eersten en tweeden brief van Petrus daaruit, dat de eerste door Petrus zelf is geschreven en de tweede op zijn last door een secretaris, die in eigen bewoordingen Petrus, gedachten weer gaf. Laat het inspiratie-dogma zelfs hier dus nog genoegzaam speelruimte toe voor het critisch onderzoek naar den eigenlijken schrijver, nog veel sterker is dit natuurlijk het geval, wanneer in het geschrift zelf de auteur niet genoemd wordt, zooals dit bij de meeste historische boeken der Schrift het geval is. Dat de drie eerste Evangeliën evenals de Handelingen der Apostelen afkomstig zijn van Mattheus, Marcus en Lucas, blijkt niet uit den inhoud; we weten dit alleen uit de traditie der Kerk. En wat de historische boeken van het Oude Testament betreft, zooals Jozua, Richteren, Ruth, de boeken van Samuel, Koningen en Kronieken, wordt de auteur ons nergens genoemd. Ze heeten zoo, niet omdat ze door Jozua, de Richteren, Ruth, Samuel geschreven zijn, maar omdat ze het verhaal bevatten, waarin deze personen als hoofdpersonen optreden. De traditie, wie deze boeken geschreven heeft, is dan ook zoo onzeker, dat hierop zelfs geen peil valt te trekken. In dien zin zou het dus zeer wel mogelijk wezen, dat ook de vijf boeken van Mozes aldus genoemd waren, niet omdat ze van Mozes zelf afkomstig zijn, maar omdat ze hoofdzakelijk over Mozes' leven handelen. Het auteurschap van Mozes kan uit den titel evenmin bewezen worden als uit den titel: »de boeken van Samuel" bewezen kan worden, dat deze boeken door Samuel geschreven zijn.

Ongetwijfeld moet dus aan Dr. Aalders worden toegegeven, dat het inspiratie-dogma, zooals het door onze beste theologen is opgevat, aan een wetenschappelijke bestudeering van het Oude en Nieuwe Testament niet in den weg staat. Of daarmede intusschen ook maar één stap gevorderd is op den weg om van de moderne critiek meerdere waardeering te verwachten van onze wetenschappelijke studiën betwijfelen we. Vooreerst zit deze critiek — het voorbeeld van Prof. Eerdmans leert dit — zoo vastgeroest in vooropgezette vooroordeelen, dat ze, hoe vaak ook terecht gewezen, niet anders dan een carricatuurbeeld van ons inspiratie-dogma zich te vormen vermag. En in de tweede plaats maakt het voor de moderne critici weinig onderscheid of men al erkent, dat bij de samenstelling van den Pentateuch bronnen en oorkonden gebruikt zijn, en toegeeft, dat Mozes niet de schrijver van het geheele boek behoeft geweest te zijn, zooals Dr. Aalders doet. Want de moderne critiek is het niet zoozeer te doen om de vraag, wie deze boeken geschreven heeft en welke bronnen daarbij gebruikt zijn, maar wel om aan te toonen, dat heel de hier meegedeelde historie een latere sage en legende is, en dat de wetgeving in deze boeken opgeteekend, niet uit Mozes' tijd dagteekent, maar eerst in Joas' dagen begonnen is en tot na het Exiel is voortgezet. Houdt men daartegenover met Dr. Aalders op grond van de inspiratie staande, dat het historisch deel van den Pentateuch werkelijke geschiedenis ons biedt en dat de wetgeving metterdaad van Mozes afkomstig is, ook al heeft hij dit zelf niet alles opgeteekend, dan zal de moderne critiek antwoorden, dat dit standpunt in haar oog al even onwetenschappelijk is, als wanneer men Mozes zelf voor den schrijver van den Pentateuch houdt, en dat de vraag, wie dan de schrijver is, Mozes of een ander, haar volkomen onverschillig laat.

Een weg om tot meerdere waardeering van ons »wetenschappelijk standpunt« te komen ook buiten onzen kring, schijnt de hier aangeven solutie ons dus niet. We zeggen dit niet, omdat Dr. Aalders zelf deze hoop uitspreekt, maar omdat deze verwachting wel, gelijk ons bleek, door enkele anderen wordt gekoesterd. Toch is dit niet onze eigenlijke bedenking. Die bedenking is veeleer tweeërlei. Vooreerst, of het inspiratie-dogma wel zoo geheel los te maken is van de traditie als Dr. Aalders dit schijnt te doen. En in de tweede plaats, of het metterdaad juist is, dat de Schrift zelf aangaande den Mozaïschen oorsprong van den Pentateuch ons geen enkel gegeven biedt en veeleer zelf dien oorsprong uitsluit.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. postbewijs *f* 1.—

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *Voorzitter.*

Leestafel.

1. J. C. RULLMANN. DE DOLEANTIE IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK DER XIXE EEUW. Amsterdam. — W. Kirchner 1917.

Met dit boek heeft Ds. RULLMANN voltooid zijn triologie, waarin hij de drie onderscheidene pogingen tot reformatie van de Nederlandsche Hervormde Kerk schetst.

Na zijn eerste boek over DE AFSCHEIDING in de Ned. Hervormde Kerk der XIXe eeuw en zijn tweede: DE STRIJD VOOR KERKHERSTEL in de Ned. Hervormde Kerk der XIXe eeuw, verscheen vóór nu eenige weken dit zijn boek over DE DOLEANTIE.

In zijn woord voorin schrijft hij: »Meermalen reeds werd door mannen, die het weten kunnen, de behoefte uitgesproken aan een beschrijving van de geschiedenis der Doleantie". Dit herinnerde mij een, vóór enkele jaren in de Senaatskamer onzer Vrije Universiteit gevoerd gesprek met een mij daar bezoekend lid der Gereformeerde Kerk van AMSTERDAM, een der mannen, die het weten kon, doordat hij zelf de Doleantie te AMSTERDAM had meegemaakt. 'n Gesprek dat liep over de behoefte aan een beschrijving dezer reformatorische beweging op kerkelijk gebied, waarin ook mijn bezoeker met nog onverzwakte bezieling, een Godswerk zag. En deze man, die het weten kon, was daarom van de behoefte aan zulk een beschrijving zoo diep overtuigd, wijl hij ook wist, dat het jongere geslacht van de DOLEANTIE schier geen weet meer had.

Welnu, ik twijfel geen oogenblik of dit boek van den Utrechtschen predikant RULLMANN zal voor mijn bezoeker van toen waarde hebben. Waarde toch heeft alles wat een behoefte bevredigt en de behoefte aan een goede beschrijving der DOLEANTIE bevredigt dit vlot geschreven boek, waaraan blijkbaar heel wat vóór-studie besteed is, volkomen.

Heel wat vóór-studie, want al duidt de auteur, op het titelblad, met beminnelijke bescheidenheid aan, dat hij zijn onderwerp historisch heeft geschetst, onder de lezing bleek mij, dat de schetslijnen niet zóó juist zouden kunnen getrokken zijn, indien niet het voor reproductie van het verleden zoo noodig, ernstig putten uit de bronnen ware voorafgegaan.

De moeilijkheid, die zich daarbij opdeed, dat als bron »menig kerkelijk archief teleurstelde«, gelijk RULLMANN zelf zegt, heeft hij weten te verhelpen door, als meer rijk vloeiende bronnen, ook andere oorkonden en daaronder zoowel geschreven en gedrukte stukken, als mondelinge mededeelingen, te raadplegen. Daarbij toont hij den, voor 'n geschiedschrijver onmisbaren, takt der beperking. Terecht heeft hij »niet alles verhaald, wat elke gemeente, die in doleantie ging, doorleefde; want in de meeste kerken was het vrijwel dezelfde geschiedenis«. Door aldus uit het algemeene het bijzondere, het karakteriseerende en typeerende op den voorgrond te halen, is zijn opzet: »eentonigheid te vermijden en afwisseling aan te brengen«, hem dan ook gelukt.

Het boek sluit aan bij dat over den STRIJD VOOR KERKHERSTEL. Zoo moet dan ook daarin gezocht en niet in dit derde werk het bekende CONFLICT waarin de Hervormde Gemeente van AMSTERDAM was gekomen.

Het is verdeeld in tien hoofdstukken.

I. De eerste Kerken in Doleantie; II. De Congresbeweging; III. Uitbreiding der Doleantie; IV. Geweldadigheden te Leiderdorp; V. Te Wons en te Serooskerke; VI. Allerlei Rechtsverkrachting; VII. In Doleantie bij de Overheid; VIII. Anti-doleerend kerkisme; IX. Krachtsontwikkeling der Doleantie; X. Separatie en Doleantie.

Hieraan is toegevoegd een Register en een Lijst der illustraties.

Tot deze laatste behooren, behalve: »De moederkerk der Doleantie te Voorthuizen«, drieëntwintig portretten.

Ook door dit zijn derde stuk, hetwelk een klaar en duidelijk beeld van de Doleantie geeft, heeft Ds. RULLMANN aanspraak op de erkentelijkheid van ons Gereformeerden. Het boek, dat zijn waarde heeft omdat het in de behoefte voorziet aan bezinning op het verleden, wekt, onder de lezing, bij wie dat verleden als Doleerenden hebben beleefd, het lustgevoel dat zich verbindt aan de herdenking van een, bij al haar moeite, toch zoo veelzins mooie periode in hun leven. Maar, zooals ik boven reeds opmerkte, dit boek over de DOLEANTIE heeft ook zijn waarde voor thans levenden, die in de eerste tachtiger jaren der vorige eeuw nog niet geboren of jonge kinderen waren. En nu de triologie er mee af is deel ik dan ook volkomen in den wensch van den auteur: »Moge de lezing van de drie genoemde deelen, die één geheel vormen, bij ons jonger geslacht het perspectief verhelderen op het éene werk Gods, dat in deze drie onderscheidene pogingen tot reformatie van de Nederlandsch Hervormde Kerk der negentiende eeuw uitkwam."

2. DR. T. HOEKSTRA. PSYCHOLOGIE EN CATECHESE. Rede gehouden bij de overdracht van het Rectoraat der Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland, den 7den December 1916. E. J. Bosch Jbzn. Nijverdal 1916.

Bij de diesviering der THEOLOGISCHE SCHOOL te KAMPEN heeft Prof. HOEKSTRA, die onder meer de PSYCHOLOGIE en de AMBTELIJKE VAKKEN doceert, deze REDE gehouden vóór het overdragen van het Rectoraat aan zijn ambtgenoot PROF. LINDEBOOM.

Als wetenschappelijke publicatie verdient dit stuk, zooals mij bij aanvankelijke kennismaking bleek, van meer dan 70 bladzijden en 102 aanteekeningen, een eenigszins uitvoerige en serieuze bespreking, die ik er hier dan ook weldra van hoop te geven

Om er al vast de aandacht op te vestigen, zal ik mij ditmaal tot een korte vermelding van den zeer belangrijken inhoud bepalen.

Na in een breede inleiding (p 5-13) over Psychologie en Catechese te hebben gesproken bepaalt de hoogleeraar in zijn *eerste* deel het verband tusschen psychologie en catechetiek en wel zóó, dat daarbij wat hij noemt: »de klip van het psychologisme is ontreild" (p 13-23).

In zijn *tweede* deel geeft hij dan een beknopt overzicht van de ontwikkeling der psyche in de jeugdperiode (p 23-51) en in zijn *derde* of laatste deel geeft hij enkele punten aan waarin de psychologie de catechese van dienst kan zijn (p 51-76).

Aan de oratie zelf is toegevoegd op (p 77-79) de vermelding van de Fata der School en de overdracht van het Rectoraat.

Laat mij hier nog bij mogen zeggen, dat HOEKSTRA's rectorale oratie niet enkel, gelijk de titel allicht zou doen vermoeden, de aandacht verdient van predikanten. Vanwege de paedagogische stof, welke er in verwerkt is, verdient zij ook die van docenten in het algemeen, terwijl zij, om het vele dat er over de psychologie, zoo algemeene als speciale, in voorkomt, de aandacht waard is van allen, die, op welk gebied ook van het wetenschappelijk bedrijf, werkzaam zijn.

3. EBEN-HAEZER. BIJBELSCHE KALENDER voor 1917, bewerkt door H. W. S. Uitgave der Vereeniging »CHRISTELIJKE BIBLIOTHEEK". Nijkerk, G. F. Callenbach.

Deze Scheurkalender met fraai SCHILD, dat het: ZIE, IK STA AAN DE DEUR EN IK KLOP, in beeld brengt en welks BLOK voor elken dag een tekst, niet met uitleg, maar met een gedichtje biedt, ontvangt men mèt een zestal boekwerken in eigendom, zoo men als lid toetreedt van de Vereeniging C. B. Gelijk met dezen kalender ontvingen wij van die zes boekwerken: DE OPGANG UIT DE HOOGTE door Dr. E. J. W. POSTHUMUS MEIJES. Dit boek verschijnt naar aanleiding van het plaatwerk van WILLIAM HOLE »The life of Jesus of Nazareth", en wat ons toegezonden werd, is van dit boek het eerste deel. Het is den bekenden Haagschen prediker gelukt een twaalftal, op de platen van HOLE aangegeven onderwerpen, historisch, stichtelijk en in populaire bewerking te behandelen. Bij elk dezer onderwerpen vindt men een der platen.

4. STEMMEN DES TIJDS. Maandschrift voor Christendom en Cultuur. Utrecht. G. J. A. Ruys, 1916.

Het DECEMBER no., het 2e van den zesdenjaargang, opent met een artikel: DE MODERNE STAAT door MR. D. P. D. FABIUS. De oud-Minister H. COLIJN geeft er het Ve stuk van zijn OVER DEN VOLKERENKRIJG en DR. J. DE ZWAAN het IIe van zijn VENIZELOS' VERLEDEN. Van den heer J. P. L. PETRI vindt men er een bijdrage over: DE DELFTSCHE AARDEWERKVERZAMELING JHR. LOUDON IN HET RIJKSMUSEUM. Aan het slot de LEESTAFEL.

G.

Officieele Berichten.

Kort verslag van de vergadering der classis Brielle te Middelharnis 9 Nov. 1916.

1. Ds. Van Lummel opent op gebruikelijke wijze de vergadering.

2. De credentiebrieven worden in orde bevonden. Rockanje is zonder kennisgeving afwezig. Aan enkele diakenen wordt keurstem verleend.

3. Met Ds. Van Lummel als praeses nemen zitting in het moderamen Ds. Gravendijk als scriba en Ds. de Jonge als assessor.

4. Ds. Gravendijk, voor het eerst als D. d. W. aanwezig, wordt verwelkomd. Van Ds. Esselink, die zeer ernstig krank is, wordt een schrijven voorgelezen, waarin Z.Eerw. afscheid neemt van de classis. Zijn ziekte is van dien aard, dat, menschelijker wijs gesproken, beterschap buitengesloten is. Dit laatste woord van den zwaar beproefden, maar ook krachtig ondersteunden geliefden medebroeder zal Ds. Mol als oudste D. d. Woords dankend en deelnemend beantwoorden.

5. Benoemd worden in de plaats van Ds. Esselink tot actuarius Ds. Gravendijk en tot deputaat regeling vacaturebeurten Ds. De Jonge.

6. Het uitgebrachte rapport over de gehouden Kerkvisitatie lokt betreffende het afleggen van geloofsbelijdenis en het houden van het H. Avondmaal levendige en leerzame bespreking uit.

7. Ds. Verrij deelt mede, dat de boeken van den classicalen quaestor keurig in orde zijn. Voor zijn accurate wijze van boekhouden ontvangt Ds. Mol den dank der vergadering. Het oordeel van denzelfden rapporteur over den toestand van het classicaal archief luidt niet zoo gunstig. Het is zeer onvolledig. De classis draagt Ds. Verry op, het zooveel mogelijk aan te vullen.

8. Aangaande een ingekomen stuk van de classis Winschoten betreffende de losmaking van den D. d. W. zal nadere inlichting worden ingewonnen.

9. Bij de rondvraag naart art. 41 verzoekt Stad aan Haringvliet liefdebeurten tijdens de krankheid van haar leeraar. Aan dit verzoek voldoet de classis bereidwillig door om de veertien dagen hulp te verleenen.

10. Br. Prins brengt verslag uit over de gehouden particuliere Synode Z. Holland (Zuid).

11. In de middagzitting wordt een geheele herziene huishoudelijke regeling behandeld en na wijziging en aanvulling vastgesteld. Met een reeds vroeger vastgestelde regeling voor de Kerkvisitatie zal ze worden gedrukt.

12. De vacature- en liefdebeurten worden geregeld als volgt:

Den Bommel: Ds. van Velzen, Dec., Ds. Dekker, Jan. en Ds. De Jonge, Febr.

Oueddorp: Ds. Van Lummel, Jan.

Rockanje: Ds. Gravendijk, Dec. en Ds. Mol, Febr.

Stellendam: Ds. Verry, Jan.

Stad aan Haringvliet: 26 Nov. Ds. Dekker; 10 Dec. Ds. van Lummel; 24 Dec. Ds. Van Velzen; 7 Jan. Ds. De Jonge; 21 Jan. Ds. Mol; 4 Febr. Ds. Gravendijk en 18 Febr. Ds. Verry.

13. Ds. Van Lummel sluit na dankzegging de vergadering.

G. H. DE JONGE, *assessor.*

Buitenland.

Engeland. Theosophen in Engeland en Duitschland.

Gelijk bekend is, leert de Theosophie, dat alle menschen broeders zijn en dat daarom elke oorlog is te veroordeelen. Het in Engeland verschijnende orgaan der Theosophen onthield zich niet van het bespreken van de politiek. De Berlijsche Theosophische vereeniging protesteerde daartegen, maar van Engelsche zijde antwoordde men, dat de gewraakte artikelen niet voor »politiek" te houden waren. Tengevolge hiervan bedankten sommige Duitsche leden voor de Theosophische vereeniging.

De voorzitter der Berlijnsche vereeniging geeft toe, dat tegenwoordig een andere geest in de Theosophische vereeniging heerscht. Hij meent, dat »het licht der Loge zich in de inwendige wereld teruggetrokken heeft, zoodat er in de buitenwereld geen uitstraling van het licht der Loge meer gevonden wordt".

Volgens den secretaris der Theosopische Loge te Berlijn, den heer Paul Raatz, verlaat men de vlakte der werkelijkheid, als ons gemoed zich mengt in het gevoel van den oorlog, om zich te begeven in de vlakte van de begoocheling, waarbij dan het beginsel der algemeene broederschap hopeloos geschonden wordt. Men moet dan partij kiezen. Doch dan verliest men zijn innerlijk evenwicht, en komt in tegenspraak met de stichters der Theosophische Loge. — Van brandende vaderlandsliefde zal men den heer Raatz niet kunnen beschuldigen.

Zweden. Een verklaring van zendingleiders.

In Stockholm vergaderde van 15—17 Sept. l.l. de Conferentie van Zweedsche Zendingsleiders. Deze vergadering heeft aan de permanente commissie der Wereldzendingsconferentie het verzoek gericht, het daarheen te leiden, dat wanneer het tot vredesonderhandelingen tusschen de oorlogvoerende volken komt, de grondregel zal vastgesteld en uitgevoerd worden, dat men bij de Christelijke zending niet met nationaliteit rekenen zal. »Een zendingsarbeid die sedert onderscheidene menschenleeftijden gedreven werd en welke van andere landen dan dat hetwelk over het zendingsgebied heerscht, uitgegaan is, heeft er, om derwille van zijn hooge waarde voor de beschaving en den Godsdienst, aanspraak op, verder te worden voortgezet, zonder er op te letten tot welk volk de arbeiders behooren«.

Deze verklaring is natuurlijk tegen het doen der Engelsche regeering gericht, die èn uit Afrika èn uit Engelsch-Indië de Duitsche zendelingen verdreef, al kon men hun niet verwijten, dat zij bij hun arbeid de neutraliteit uit het oog hadden verloren.

N.-Amerika. Bijeengebrachte gelden voor Geref. Hooger Onderwijs.

De Wachter, uit Amerika, geeft de volgende verblijdende mededeelingen:

„*Prachtig resultaat.* Zooals *De Wachter*-lezers weten, werd verleden voorjaar een *f* 125,000-campagne in Grand Rapids gehouden ten bate van ons Hooger Onderwijs. In September moest het eerste kwartaal van deze som inkomen. En alles liep naar wensch. Wel moeten nog enkele achteraankomenden het beloofde opzenden, iets dat ze spoedig zullen doen, maar deze zijn de uitzonderingen. Ongeveer alles wat verwacht kon worden, is op prompte wijze ingekomen. Ook hieruit blijkt, dat de campagne een groote, maar tegelijk een gezegende onderneming is geweest.

Geld en beginsel. In *De Wachter* van 27 Sept. zegt Ds. G. D. de Jong, dat in Oskaloosa voor Penn College een „campaign" werd georganiseerd, „die in drie week tijds uit het stadje en van andere plaatsen, een endowment fund van 400,000 dollar, zegge vier honderd-duizend dollars, bijeen bracht. Ook dit is beschamend voor een stad als Grand Rapids. Met alles op haren en snaren te zetten, is nauwelijks het achtste deel ingeschreven van wat voor Penn College is bijeengebracht".

De geachte schrijver meldt niet of Penn College een bepaalde kleur heeft en van een vast beginsel uitgaat. Zoover ik weet, is Penn College een zoogenaamd neutrale school, een school, waaraan de wereld zich niet ergert, en waarheen ook ongeloovigen hunne zonen en dochteren zenden. En zulke scholen kunnen altijd op veel grooter steun en medewerking rekenen. Toen ik bezig was in Grand Rapids de campagne voor te bereiden, is mij van meer dan een de verzekering gegeven, dat indien onze school de striktheid van haar standpunt losliet, en ook eenige Amerikanen als trustees gekozen werden, wij op minstens 250,000 à 300,000 dollar rekenen konden. Maar daar zijn wij gelukkig nog niet aan toe. Er is overvloed van geld, maar van buiten af kunnen wij weinig verwachten. Ons eigen volk dat onze beginselen liefheeft, zal onze school moeten bouwen. Liever arm en sukkelend, dan het beginsel prijs te geven.

Onze Duitsche broeders. De offervaardigheid van onze Duitsche broeders in het verkrijgen van een school voor Hooger Onderwijs te Grundy Center mag werkelijk voorbeeldig heeten. In zeer korten tijd is reeds een aanzienlijk kapitaal bijeengebracht. Een gaf de koninklijke som van 25,000 dollar. Een ander van 10,000 dollar. Nog anderen van 1000 dollar, en zeer velen van 500 dollar. Voor zeer velen onzer is dit een beschamend voorbeeld, maar een voorbeeld dat, naar we hopen, tot ijver en navolging zal opwekken. Er zijn onder ons die zeer welgesteld zijn en zonder groote zelfverloochening even veel, indien niet nog meer, zouden kunnen afstaan. En het groote, verreikende belang van Gereformeerd Hooger Onderwijs is deze offervaardigheid meer dan waard".

China. Het Confucianisme eene religie?

Het Confucianisme zoekt zijn heerschappij in China te behouden, terwijl aan de andere zijde het Boedhisme onder Japanschen invloed zich verweert tegen de propaganda van het Christendom. De zendeling August Nagel te Zilong (provincie Kanton) geeft in het October nummer van het *Ev. Missionsmagazin* een blik in de apologetiek en polemiek van het moderne Confucianisme, door uittreksels te geven van het voor twee jaar in het Chineesch verschenen geschrift: »De voornaamste leeringen van het Confucianisme". De schrijver van dit geschrift betoogt, in tegenspraak met vele Europeesche geleerden, die het Confucianisme slechts als een moraal of als een sociaal-politiek systeem beschouwen, dat het Confucianisme een religie is. In zijn geschrift komt de volgende Confuciaansche geloorbelijdenis voor, die in vijf artikelen aldus is geformuleerd:

1o. Ik geloof, dat ik het vermogen bezit, uit eigen kracht een volmaakt mensch te worden.

2o. Ik geloof aan mijn bloedeigen ouders.

3o. Ik geloof dat ik mijn onderwijzers en allen die boven mij gesteld zijn, gehoorzaam moet zijn.

4o. Ik geloof aan mijn vaderland.

5o. Ik geloof aan een vereffenende gerechtigheid van de wet die alles te bepalen heeft."

Het is ons niet mogelijk in deze belijdenis ook maar een greintje religie te vinden.

Gemengd Nieuws.

Een kruistocht voor de Zondagsschool. De Zondagsschool Unie in Engeland besloot tot het houden van een »crusade" met het doel, een som van *f* 300,000 saam te brengen. Deze som wil men besteden om de vermindering van het aantal Zondagsschoolleerlingen tegen te gaan door betere lokalen, betere onderwijzers en betere methoden. Ook wil men Zondagsscholen oprichten voor de kinderen van Engelands bondgenooten. Daarbij verlangt men speciale Zondagsschoolklassen te stichten voor de soldaten die van het front komen. Zelfs is het plan, het Zondagsschoolwerk uit te strekken tot Indië en China. Als men daarbij nog lokale fondsen wil bijeenbrengen om vereenigingen op dorpen, of die over weinig middelen te beschikken hebben, te steunen, dan is te denken dat men aan drie tonnen gouds niet genoeg heeft.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VERLOREN DOCH NIET VOOR ALTIJD.

X.

VERKEERD.

Maar laat uitblijven bleek al spoedig een dure geschiedenis. Men kon toch van acht tot één uur kwalijk op een droogje zitten. Er moest minstens eens gedronken worden en dan natuurlijk geen water. Dat was te kil. Wijn was beter maar eischte een goede beurs. Ook kon men zich moeilijk zitten te vervelen, en om dat te voorkomen moesten natuurlijk de kaarten dienst doen. Doch spelen louter voor de aardigheid, om niet, dat ging toch moeilijk. En zoo kostte ook dat veel geld.

Hoe moest Wulfert daaraan komen? Zijn gering zakgeld was natuurlijk op zulke uitgaven niet berekend. Bij vader aankloppen zou niets geven; veeleer zou het hem een geduchte bestraffing bezorgen en het weinigje vertrouwen dat hij verworven had weer doen verliezen.

Er bleef dus niets over dan zich weder tot moeder te wenden. U weet, zoo schreef hij haar, hoe klein mijn inkomen is. Ik kan er onmogelijk van rondkomen, want het leven in een groote stad eischt ook groote uitgaven. Wilt u mij nog eens helpen. Ik kom nu al vijftig gulden te kort.

De goede vrouw schrikte toen zij dit las. Vijftig gulden! — Waar zou zij het geld van daan halen? Toch was zij zwak genoeg weer toe te geven. Met groote moeite leende zij dertig gulden en voegde er haar eigen spaargeld bij. Het een en ander zond zij aan Wulfert met een brief, waarin zij hem ernstig vermaande eens eindelijk de tering naar de nering te zetten. Ik kan en mag u niet langer, zoo schreef zij, buiten weten van vader ondersteunen.

Doch wat de moeder ook bidden en smeeken mocht, het hielp weinig. Wel voelde Wulfert nu